

Måste ”Stökiga Kalle” få en diagnos för att hamna rätt?

Det förefaller finnas en rädsla för att sätta diagnoser på hjärnfunktionsstörningar hos barn. Men diagnosen är en förutsättning för att barnet skall få rätt behandling i skolan. Att pressa alla barn igenom en »skola för alla» är i själva verket barnfientligt.

Under senare tid har det förekommit en del debatt om huruvida barn med vissa beteendestörningar i skolan skall åsättas diagnoser. Är det en »stämpling» som inte gagnar barnet och en belastning för framtiden?

Dessa s k neuropsykiatriska diagnoser (t ex DAMP, ADHD, ADD, dyslexi) är inte nya. De beskrevs för över 50 år sedan men kallades då »hjärnlesionellt syndrom». Sedan kom beteckningarna MBD, DAMP och ADHD.

Det är väl snart dags att döpa om tillståndet igen. Vi har en förmåga till det här i landet – så fort något börjar brännas och bli hotfullt, får det ett annat namn.

Föräldrar skuldbelastades

Autism beskrevs första gången på 1940-talet och ansågs allmänt bero på att barnet växte upp i känslolokyla från föräldrarnas sida. Detta berodde bland annat på en feltolkning, som tillståndets upptäckare Leo Kanner gjorde sig skyldig till.

På 1960- och 1970-talen blev mängder av föräldrar till autistiska barn helt tillintetgjorda av »terapeuter», som menade att barnens mycket svåra symtombild berodde på en personlighetsstörning hos föräldrarna. Att en del av dessa föräldrar över huvud taget kunde resa sig efter denna »behandling» är en gåta. Många gjorde det inte heller.

Vi vet nu att autism beror på en funktionsstörning i barnets hjärna. Att för-

äldrar kunde, och kan, ha diverse psykiska symtom är inte att undra på med tanke på de svåra symtom som deras autistiska barn uppvisar. Diagnos och orsakssammanhang innebär idag en mycket stor lättnad för dessa barn och föräldrar.

Genom kunskap

Någon form av kort sammanfattande beskrivning är av glädje för barn och föräldrar, inte minst ur skolsynpunkt, och därmed till glädje och nytta för skolans personal. Den kortaste sammanfattningen, epikrisen, är diagnosen. Ordet kommer från grekiskans dia = genom och gnosis = kunskap.

Man får kunskap om barnet och familjen och därmed bättre uppfattning om vilka åtgärder som skall sättas in, och om prognosen. Men diagnosen lever inte i ett vacuum. Den måste kompletteras med en beskrivning av det individuella barnet.

En annan fördel med att sätta diagnoser är att det skärper den egna tanken. Man måste som vårdgivare bestämma sig för vad barnet lider av.

Rädsla för vissa diagnoser?

Varför är vi nu så rädda för att sätta diagnoser på störningar inom nervsystemet? När det gäller hjärta, lever, njurar och lungor går det bra – men inte hjärnan. Den är tydligen tabu. Är det hotfullt på något sätt?

Ett barn med allergi måste vi ta hänsyn till i skolan. Här rör det sig om 35–40 procent av alla barn, och dessa måste ha en klar diagnos. Svår DAMP, för att ta ett annat exempel, drabbar ca 1 procent av alla barn. Varför skall då neuropsykiatriska diagnoser vara så konstiga? Rent filosofiskt kan man möjligen ha invändningen att man inte kan använda samma instrument, dvs hjärnan, till att både diagnostisera och att bli diagnostiserad.

I skolan måste utvecklingsföresningar, i den mån de inte är diagnostiserade före skolstart, upptäckas och utredas så tidigt som möjligt. Läs- och skrivförmåga måste kartläggas senast i årskurs 2. Detta är också en form av diagnostik. I skolan finns massor av obser-

”Vi har ett skolpolitiskt program i Sverige som har missat målet. En skola för alla är en utopi och en omöjlighet. Man har blandat ihop att alla människor har lika värde – därom råder ingen som helst tvekan – med att alla människor är lika.”

vationstid, ibland flera år. Den tiden kan vi, och måste vi, utnyttja.

Kraven avslöjar störningar

Skolgången gör att neuropsykiatriska symtom märks genom de krav eleven utsätts för. På samma sätt får man inte symtom av ansträngningsastma om man inte anstränger sig. Närsynthet är inget problem om man inte behöver se på långt håll etc.

Det sägs, med rätta, att orsaker till DAMP, ADHD, Asperger, dyslexi etc skall vara väl belysta, dvs orsakssamband skall finnas, och det gör det i många fall. Symtomen finns väl beskrivna i diagnosmanualer (t ex DSM IV och ICD 10), som är till stor hjälp för oss som möter dessa barn.

Uppriktigt sagt finns det många sjukdomar där vi inte alls känner till orsakssambanden.

»Skola för alla» – en utopi

Barn är olika – detta märks inte minst i skolan. Vi har ett skolpolitiskt program i Sverige som har missat målet. En skola för alla är en utopi och en omöjlighet. Man har blandat ihop att alla människor har lika värde – därom råder ingen som helst tvekan – med att alla människor är lika.

Det är barnfientligt och odemokratiskt att alla barn skall pressas igenom en »skola för alla». För att minska lidande, dålig självkänsla, psykiska störningar, risk för missbruk och kriminalitet etc måste skolan anpassas till våra barn och ungdomar och inte tvärtom. Som ett led i denna strävan kan diagnoser vara till stor hjälp. •

Författare

JAN TENSTAM

barn- och ungdomsläkare, skolöverläkare i Norrköping, ordförande i Svenska skolläkarföreningen.